

Prvo poglavlje

Mislim da je mojoj obitelji bilo drago što sam mrtva. Sigurno mi je laknulo. Savršeno si jasno mogu predočiti Jane kako stiće svoje sitne šake čitajući naglas vijesti u večernjim novostima. Dok izgovara riječi, postaje i te kako svjesna da njezina skladna, mornarsko plava haljina s crvenim gumbima nije prikladna odora u ovakvim okolnostima te da mora izvaditi crninu koju je nosila kad nam je umrla majka. Pita se očekuje li se od nje da organizira misu zadušnicu ili postavi nadgrobni spomenik.

»Što valja učiniti«, razmišlja, »kada nema tijela za sahranu?«

Robert, njezin suprug, u tamnom sakou i pomno odabranoj kravati korača po tankom sagu njihova svjetlozelenog salona, kruži oko nje poput lukavoga, gipkoga šumskog grabežljivca slušajući je dok čita vijesti iz novina. Brod je potonuo prije pet tjedana, a poznati su tek šturi podaci iz suhoparnoga, kratkog članka o okrutnoj oluji i ozloglašenom vodenom putu. Pedeset ljudskih duša na brodu, a nijedanput nisu spomenuli moje ime.

Čak i ako se čovjek nađe na moru, u Engleskoj je teško stradati zbog vremenskih nepogoda. Nesreće u vodama uz obalu Cornwalla ili u Sjevernome moru katkad se događaju, no rijetko s kobnim posljedicama – englesko je vrijeme malokad smrtonosno. Dakako, ima dovoljno drugih pošasti. Sifilis, mahnuti bezdušnici opijeni džinom koji bi zbog jednog šilinga mogli zaklati čovjeka ili puko siromaštvo,

uobičajena sudbina predgrađa koja se uvijek iznova ponavlja. Tko nema novca, nema što jesti pa su siromašni sama kost i koža. Nesretnici gladuju, a ljudi poput Jane, Roberta i mene to ne primjećuju. No unatoč svim prljavim, odrpanim i očajnim strahotama i mnoštvu štakora na koje ćete naići u Londonu, od vremenskih prilika zasigurno nećete stradati, bez obzira na tvrdnje gđice Austen o nejakim Engleskinjama izloženim ljetnim pljuskovima, koje rado iznosi svojim čitateljima.

U Indijskom je oceanu posve drugačije. Teško mi je zamisliti da je Jane zaplakala zbog vijesti o mojoj smrti. Dok naglas čita izvještaj, njezin nježan glas ne podrhtava. Činjenicu da me odnijelo more moja sestra ne smatra ni neobičnom ni tragičnom. Slutim da je zaključila kako je »Mary sklona takvim zgodama«. Njezine uvijek staložene tamne oči ravnodušno pogledavaju, poput pitome ptice. Sa svime se nosi bez prigovora i uzrujavanja. Od nas dvije, ona divlja sam ja.

No ipak je zaplakala dva tjedna kasnije, kad sam se vratila kući. Služavka je otvorila vrata, a moj je nećak stajao u hodniku. Skamenio se čim me ugledao, a mene je podsjetio na fotografije idiličnih prizora Engleske. Maleno mu je tijelo već bilo vižljasto i snažno, na sliku i priliku oca, a u ugljenasto sivim hlačicama koža mu je bila toliko blijeda da mi se činilo kako mu koljena blješte naspram uglancanoga tamnog drvenog poda.

»Teto Mary!« povikao je kad se napokon prenuo. Razrogačio je oči, a po glasu se činio izbezumljen.

»No, no, Thomase«, rekla sam umirujući ga dok sam ulazila u kuću pokraj punašne služavke koja je razjapila usta i odložila šešir na stolic od atlasovine. Sirote je dijete ustuknulo kao da je ugledalo avet. Spustila sam se k njemu.

»To sam samo ja«, nježno rekoh, smiješeći se da ga razvedrim. »Sva sreća da znam plivati, zar ne?«

Thomas je učio plivati na novom bazenu u Kensingtonu. Često smo o tomu razglabali i tvrdio je da jednog dana želi s odskočne daske skočiti u dublji dio bazena. Pokazavši još više hrabrosti nego

što bi trebalo za skok s četiri i pol metra visine, ispružio je ruku i dotaknuo mi obraz.

»Eto, vidiš«, rekoš. »Ne vjeruj svemu što piše u novinama, Thomase. Neka ti to bude pouka.«

Već je proteklo dosta vremena, a posjetitelj nije najavljen, pa se Jane pojavila iz dnevne sobe kako bi vidjela tko je došao. Držala je djetete. Moje djetete. Mislim da sam tek ondje u hodniku shvatila koliko mi je nedostajao. Narastao je u protekla četiri mjeseca, a na obrazu je imao osip. Shvatila sam se da se nehotice smiješim promatrajući ga. Laknulo mi je, čini mi se, kad sam ga vidjela punašnoga i zdravog u toj haljinici. Održali su obećanje. Jane me gledala u nevjerici i činila mi se još sitnija. U širokoj crnoj haljini koju je odjenula zbog korote izgledala je majušno.

»Mary«, usklikne.

Zagrlila sam je da je pozdravim, a kad sam se odvojila od nje, zamijetila sam suze u njezinim očima.

»More me donijelo na obalu«, tiho sam rekla.

Očito još nije primila moje pismo. Ispružila sam ruke i predala mi je sina. Privinula sam k sebi taj topao, mali smotuljak. Nikada neću shvatiti kako je moguće dijete toliko voljeti — dijete koje uopće ne poznaješ. Tek rođeno dijete. Gospode, novorođenče može postati bilo što — ruglo obitelji ili ugledan vlastelin. Kako uopće možeš znati hoće li ti se svidjeti ili neće? Međutim, čvrsto držeći svog sina, nakon svih ovih mjeseci, napokon sam se ponovno osjećala potpunom. Bila sam opet svoja.

»Kako si ga nazvala?« upitala sam, dopuštajući mu da me uhvati za prst dok sam promatrala njegove ljepuškaste plave oči.

No svojim sam povratkom sestru toliko zaprepastila da je umjesto da mi odgovori klonula i stropoštala se na sag.

Slobodnom sam rukom odriješila vezice steznika. Kunem se, bila je sitna kao dijete. Moja nećakinja, Helen, izašla je iz dnevne sobe, s mnoštvom uvojaka boje mahagonija svezanim crnim vrpcama s čipkastim rubom. Poslala sam je po vodu, a Thomasa zamolila da

donese jastuk za Janeinu glavu, dok je služavka jutarnjim novinama hladila njezino onemoćalo tijelo.

»Rekla sam majci da ti ne možeš umrijeti«, prkosno reče Helen.

Pažljivo sam vodom poprskala sestrine blijede obraze. Kad je otvorila oči, nisam mogla razaznati je li samo iznenađena što sam živa ili užasnuta što sam se vratila kući. Ukosnice su popustile i kad se uspravila, jedan se pramen spustio poput slomljena kosova krila. Lelujao je dok je služavka i dalje žustro zamahivala londonskim *Timesom*. Jane je srdito odmahнула rukom.

»Smjesta prekini, Harriet«, naredi. »I donesi nam čaj.«

Jane je poslužila čaj. Harriet je djecu izvela u park. Dan je bio sunčan, ali prohladan. Moja sestra nije ništa rekla. Nakon što smo malo proćavrljale, čini mi se, nije znala što kazati dok o svemu dobro ne razmisli — a to će potrajati. Jane se ugrizla za usnu. Razmišljala je. Ja sam se promatrala u ogledalu iznad kamina. Izgledala sam pristojno — kestenjastu sam kosu svezala u punđu, a oči boje lješnjaka imale su bistar i zdrav pogled. Proteklih sam se tjedana dobro oporavila. Štoviše, naizgled sam bila bolje uhranjena od svoje bljedunjave sestre. Uvijek sam smatrala da Jane izgleda poput siročeta, unatoč damskom držanju.

Nakon nekoliko minuta, ulazna su se vrata otvorila i zatvorila s treskom, čula sam kako Robert juri kroz hodnik, a zatim je po običaju zastao da odloži šešir, kaput i rukavice. Pogledi su nam se sreli i slabašno smo se osmjehnule jedna drugoj. Nekoć smo se svaki dan igrale skrivača. Dok Jane nije navršila deset godina, obje smo se mogle sakriti u ormarić u majčinoj kuhinji, iza razmaknutih hrpi posuđa. Sada nije ništa rekla, samo je čekala da nas Robert zatekne na zaobljenim ružičastim sofama kraj kamina.

»Jane«, zagrmli.

Jane nije odgovorila, samo je slegnula ramenima, ustala i pošla prema vratima. Sada nije vrijeme za igru. Zurila sam u vatru. Već sam po glasu osjetila da je ljut. To nije dobar znak. Nisam se prevarila. Kad se Robert progurao uz svoju suprugu i zaustavio kraj kamina, ispred mene, ošinuo me pogledom vatrenim od bijesa.

»Nakon svih onih nepodopština! Mary, zar ti nemaš srama?«

»More me donijelo na obalu«, zaustila sam.

No nije me slušao.

»Nakon svega što smo učinili za tebe!«

Jane je ponovno sjela na svoje mjesto. Zacijelo je poslala poruku u Kew Gardens dok sam razgovarala s djecom i ljuljala malog Henryja na koljenu. Robert nikada nije poslijepodne dolazio kući, osim usred zime kada bi se rano smračilo pa ne bi mogao njegovati svoje voljene biljke. Često sam napominjala Jane da je njezin suprug brižniji prema orhidejama nego prema svoje troje djece.

Obično bi odmahнула glavom. »Ne budi smiješna, Mary.«

Shvatila sam da smo trebale nasamo porazgovarati prije nego što je Robert stigao. Shvatila sam i da je Jane to namjerno izbjegla.

»Bezobzirna si, Mary Penney«, otresao se Robert, iz usta mu je šikljao bijes. Rukom je prešao kroz svoju tamnu kosu. Zbog očaja, pretpostavljam. »Najgore je što si bezobzirna ne samo prema sebi, nego prema svima nama.«

Otišao je do stolca i sjeo pokraj Jane. Bio je vižljast, ali snažan, a tijelo mu se sada napelo od brige. Kad je bio ljut, nije treptao. Jane je pokušala umiriti muža. Znala sam da želi da ostanem, bez obzira na to koliko se iznenadila što sam se vratila.

»Misliš da nije prošlo dovoljno vremena, Roberte?« reče. »Još nekoliko mjeseci?«

Pokunjila sam glavu. Razumjela sam kakve im teškoće stvaram. Mogli su postupiti i mnogo gore, a ne poslati me u novi život. Na njihovu mjestu, mnogi bi to učinili.

»Vratit ću se u kazalište«, rekoh.

Na to je Robert iskočio iz stolca tako da mu je jeftini džepni sat poskakivao po žarko zelenom prsluku.

»Pa da nas sve upropastiš?« podigao je glas. »Ako se vratiš na pozornicu, za djecu si mrtva. Dosta je bilo, Mary.«

* * *

Ozbiljno je to mislio. Tog sam trenutka shvatila da više nikada neću glumiti. Promijenilo me rođenje djeteta. Sve se promijenilo. Prošla su vremena kad bih dala sve za priliku da glumim Rozalindu. Bila sam nerazumna, no ipak mi je uzavrela krv i osjetila sam da mi se obrazi rumene. Ako ostanem ovdje, a ne mogu se vratiti na kazališne daske, onda ću postati usidjelica, bit ću uboga tetka usidjelica. Nijedan ugledan pripadnik društva ne bi tražio moju ruku unatoč tananom struku, glatkoj koži, a uzalud mi i glumački talent. Bez obzira na to, nisam željela otići. Moj je dom bio u Engleskoj i vjerovala sam da me u inozemstvu čeka samo niz drugorazrednih udvarača. Nije mi preostalo mnogo izbora, a svima sam se protivila. Što se mene tiče, bilo mi je dobro u Londonu prije svega što se dogodilo. Tu sam željela ponovno pronaći sreću.

»U Calcutti ljudi umiru«, rekoh. »Od dizenterije i drugih bolesti.«

Jane je u tišini pijuckala čaj. Cijelog života nijedna se od nas nije ni prehladila. Kada je malena Helen imala dvije godine, dobila je vrućicu. Jane i ja smo se začudile. Toliko smo malo znale o bolestima da smo je njegovale prema uputama iz priručnika za domaćinstvo, čitajući ga stranicu po stranicu. Žene u obitelji Penney bile su sitne, ali otporne.

»Nećeš se ti razboljeti«, odgovori Jane.

»Pribavit ćemo novac za brod », doda Robert. »Ponovno ideš u Indiju.«

Dakako, potrajat će to nekoliko tjedana i polako sam se mirila s odlukom. Žena poput mene nema mnogo izbora. Vratila sam se u London, shvatila sam, priželjkujući nešto čega više nije bilo — varljivo obećanje ljubavi u koje sam naivno povjerovala — obećanje koje sam, unatoč svemu, tvrdoglavo odbijala odbaciti. Molila sam se da mi nakon nekoliko mjeseci izbivanja omoguće barem život kakav sam nekoć imala. Pogriješila sam i opet sam prepuštena na milost i nemilost svojoj obitelji. Patila sam. Ipak, toliko je žena koje su snašle mnogo gore nesreće.

Tako je lako propasti. Kratak je put od sestrine kuće u ulici Gilston Road do kakvoga vlažnog sobička uz rijeku gdje se žena brzo istroši

i omršavi. Neće moj sin postati tanak kao trlica. Previše je napuštene djece koja gladuju iz dana u dan. Dovoljno je pozornije otvoriti oči, vidjet ćete ih koščate i izglednije u prljavim i mračnim zakutcima. Čak su im i vlasi tanke. Sirote majke ne mogu im pomoći, tonu u živi pijesak, bludnice su ako su lijepe, a pralje ako nisu te sreće. Većina naših poznanika i ne zamjećuje tisuće očajnika, a mnogo je onih koji će založiti odjeću za malo kruha ili prodati svoju čast, dušu i djecu, ako se ukaže prilika, za život koji nije dostojan ni plemićkog psa.

Dali smo sve od sebe da ispravimo moju pogrešku, a s nešto uložnog novca Indija će i meni i Henryju pružiti priliku za dostojanstven život. Pristojno odgojen među rođacima, Henry neće ispaštati zbog mog ugleda, a ja možda ipak pronađem iole prihvatljivog muža.

Uselila sam se u svoju staru sobu u stražnjem dijelu kuće. Nisam imala drugog posla, osim ujutro provesti nekoliko sati s djecom.

»Henry ima tvoj osmijeh, teto Mary«, reče Helen.

»Nisam sigurna da je to razlog za veselje«, odgovorih. »Henry uopće nema zube.«

Obje smo se nasmijale. Crtali smo bojicama, a ja sam Helen i Thomasa zabavljala pričama. Voljela sam držati Henryja u naručju. Satima sam ga tetošila dok Harriet ne bi došla da ga izvede u dječjim kolicima nakon ručka.

Poslijepodne sam uglavnom sjedila uz prozor. Čitala sam Charlotte Brontë i razmišljala koliko je suludo što se Jane Eyre zaljubila u g. Rochesteru. Iz mog iskustva, ljubav rijetko ima smisla. Neprestano sam po glavi prevrtala što se dogodilo i preklinjala nepravdu. Proklet bio William i njegova plemićka bešćutnost zbog koje me iznevjerio. No, ipak nisam bila spremna pristati na život kakav ima Jane. Suviše sam nemirna duha. Prezerala sam Roberta i ljude poput njega, njihovu gramzivost, životarenje i samodopadnu moralnost. Nedostatak strasti. Nepodnošljivu opterećenost onim što bi drugi mogli reći. Nisam mogla shvatiti zašto Jane voli baš njega — čovjeka koji svisoka odvaguje svaki korak. Moji su postupci Robertu bili neshvatljivi. Bilo mi je žao što je do toga došlo, no promišljajući o svemu, znala sam zašto sam tako postupila. No nisam imala sreće.

One noći kada je Henry začet, William me snubio već oko godinu dana, što ona bi rekla gospoda »bez udovoljenja«. Odveo me na večeru u svoje privatne odaje. Zastori na zidovima uz svjetlost svijetla sjali su raskošnim crvenilom. Jeli smo pečenog vepra u umaku od kruške i hrskavi pastinak posut solju, sve posluženo na srebrnim tanjurićima koji su svjetlucali na drhtavom svjetlu svijetljaka na zidu. On je ispijao francuski burgundac, ja sam pijuckala šampanjac. William je pleo svoju čarobnu mrežu. Pobrinut će se da dobijem kuću, govorio je. Sve što poželim. Sve. Jasno, takva su ljubavna obećanja u meni probudila strast koja me zaslijepila. Žudjela sam za obožavanjem, a preda mnom je na koljenima klečao vojvodin sin.

Kad sam mu se podala, cijelu me izljubio, a ja se gotovo nisam ni zarumenila. Na kraju je bio toliko nježan da sam se iznenadila. William je bio krupan čovjek bogatog životnog iskustva pa sam očekivala nezasitnog ljubavnika. No on je uzdisao govoreći mi da sam lijepa, a znoj se cijedio s njega dok je petljao kao školarac. Trebala sam tada shvatiti kakav je slabić. Međutim, ranjivost me ganula, a razgaljena dragim kamenjem i obećanjima, sažalila sam se nad njim i oprostila mu fizičku slabost. Slijepo sam mu vjerovala.

Sada, u hladnoj sobi sestrine kuće, zidovi su na sve slabijem poslijepodnevnom svjetlu postali plavi, a moje su obraze već orosile suze, plakala sam zbog sebe i svog sirotog sinčića. Tko zna što nas sve čeka. No ni na trenutak nisam požalila što sam preživjela oluju.

Jednog poslijepodneva, oko tjedan dana nakon mog povratka u Gilston Road, Harriet je pokucala na vrata moje spavaće sobe. Naklonila mi se preko volje, činilo mi se, te mi pružila mali pladanj s posjetnicom. Nisam očekivala posjetitelje pa sam je nestrpljivo okrenula da vidim tko bi to mogao biti. Želudac mi se stegnuo čim sam pročitala ime — bio je to William. Obuzeo me topao nalet nade. Možda će ipak sve biti u redu. Rekla sam Harriet da ću ubrzo sići.

»Gdje su djeca?« pitala sam je na odlasku.

Glas mi je zvučao bezbrižno — barem sam se nadala da je tako. Ruke su mi se tresle.

»Na katu, gđice Penney.«

»Hvala.«

U ogledalu sam vidjela da su mi se obrazi zažarili, srce mi je lupalo. Jasno, pripremala sam se za ovakvu zgodu — slučajan susret s Williamom u javnosti, možda u Hyde Parku, ili na suprotnoj strani ulice. No nakon što me ostavio na cjedilu i vratio mi pisma, nakon dugotrajnog čekanja, poniženja i izbjegavanja, više se nisam ni nadala da bi me mogao posjetiti. Usredotočila sam se na to da izgledam lijepo i nepristupačno. Da ga iznenadim i navedem da me ponovno obožava. Dolje je čekao otac mog djeteta. A Jane — Jane nije bila kod kuće.

Položila sam dlanove na obraze i udahнула koliko sam mogla, stegnuta u korzet. Kad bih glumila, obično ne bih tako čvrsto stegnula vezice. One večeri, kad sam upoznala Williama, uopće nisam nosila steznik. Odjevena u lepršav šifon i ukrašena perlicama, glumila sam Titaniju, vilinsku kraljicu. Poljubio mi je ruku i dodao da mi uloga dobro pristaje — na drugačiju Titaniju više neće ni pomisliti.

»Često mislite na Titaniju, lorde?« samouvjereno sam izazivala.

»Od ovog trenutka sigurno hoću«, naklonio se. Tada sam ga smatrala šarmantnim.

Sada sam rumena pojurila niz stepenice u salon, prilično oslabjelog samopouzdanja u usporedbi s vilinskim danima. William je stajao pokraj kamina. Bio je naočit, kao i inače. Kad sam ušla, Harriet je donijela pladanj s čajem i odložila ga na stolić pored sofe. Naklonila se i otišla. Mirno sam motrila visoku pojavu pokraj okvira kamina. William me nije želio pogledati u oči. Neću mu oprostiti, zaklela sam se samoj sebi, osim ako me ne bude preklinjao.

»Dobro si?« naposljetku upita.

»Jesam.«

»Dobro izgledaš.«

Čekala sam i od muke pokazala na čajnik. »Jesi li za...«, glas mi je posustao. William kimne. Ruke su mi snažno drhtale — nisam

htjela ni pokušati natočiti čaj pa sam krenula na drugu stranu sobe i sjela. Nisam to mogla podnijeti.

»Monsun, je li?« dobaci. »Očekivao sam da ćeš izgledati izmučeno i jedva hodati! Umalo se nisi utopila kada je *Regata* potonula, a sad ne vjerujem očima. Stvarno si žena kakve nema, Mary!«

Netremice sam gledala. Zaboga, što ova budala želi reći?

»Williame, zašto si došao?« zapitah.

Spustio je pogled, zagledao se u pod.

»Rodila si dječaka, koliko čujem«, odgovori. »Ja imam samo kćeri. Moja žena nije rodila nijednog sina.«

Sve su mi lađe potonule i obuzeo me bijes. Žensko ga dijete ne bi ponukalo na posjet, a očito nije ni zbog mene došao. Williama nije zanimalo kako se osjećam.

»U takvim okolnostima, kao mojem sinu, pripadaju mu određena prava. Priznat ću ga, Mary. Sve sam raspravio s Eleanor.«

Ipak sam natočila čaj. Barem ću se nečim zaokupiti.

»Naime, Eleanor je iz obitelji sa sedam kćeri«, nastavi William. »To im je u krvi.«

Nezamislivo mi je da sam nekoć ljubila usta koja su izrekla takve riječi. Jasno, mudrija bi mu se žena možda dodvorila. Mudrija bi ga žena možda pokušala ponovno zavesti. Mudrija žena možda ne bi osjetila bijes koji ključa u utrobi ili bi ga barem pokušala zane-mariti. No ne i ja.

»Dakle, odlučio si da će Henry postati tvoj nasljednik?« rekoh. »A mene ćeš se otarasiti. Opet ću otploviti u Calcuttu. Henry ostaje u ovoj kući.«

»Ta naravno«, reče William. »Razumije se, sve dok dovoljno ne poraste za školu. Nemam nikakve primjedbe na to.«

»Nemaš nikakve primjedbe! Nikakve prigovore! Nisi nikada ni vidio dječaka, Williame. Štoviše, nisi ni mene vidio od prošlog ljeta, a bogami, ni tada se nisi ponio kao častan čovjek!«

* * *

Kiptjela sam od bijesa. Ukazao mi se Henry koji u dvadeset prvoj posjećuje svoje polusestre. O njemu se šire glasine da je biološko dijete svoga bogatog oca. »Majka mu je glumica, govorka se«, gurkali bi se i namigivali, a ime mi ne bi znali. Vidjela sam Williama kao starca, kako plaća račune, predaje svoju plemićku titulu nevelike vrijednosti. Ja ću za to vrijeme u Calcutti ili Bombayu nadživjeti muža kojeg vjerojatno neću voljeti. Nikome neće biti stalo do mene.

Pomislila sam da bih Williama mogla gađati kolačićima koje je Harriet posložila na pladanj. Mogla bih uzeti žarač koji stoji kraj kamina i nešto razbiti, udariti ga, bilo što. Zar sam zbog ovoga prešla toliko tisuća kilometara? Berala sam riječi koje će ga posramiti, spremna započeti napad kada je Jane uletjela u sobu poput pravog anđela. Vjerojatno me spasila od optužbe za ubojstvo.

»Cijenjeni lorde«, nakloni se Williamu.

»Gđo Fortune«, osmjehne se.

»Zamolila sam Harriet da donese malenoga kako biste ga vidjeli«, reče. »Nadam se da sam ispravno postupila.«

»Jeste, jeste. Rekao sam Mary da ću ga priznati. Sve je odlučeno.«

»Ja nisam odlučila«, rekoh.

Jane sjedne kraj mene.

»Mir, Mary«, umirivala me laćajući se posla. Naravno, imala je pravo. Premda Williamova ponuda malo kasni, za dijete je to najbolje što se moglo dogoditi. Nije još prošla ni godina dana otkad mi je izjavio ljubav. Zakleo se svojim životom.

Jane je uzela tanjur s kolačem i počela posluživati, ležerno ga dijeleći dok je govorila. Barem je ona razmišljala suvislo.

»I, recite, lorde, koliki ste godišnji iznos imali na umu?« upita.

S novcem smo uvijek teško izlazili na kraj. Kada je Robert tek dobio namještenje u Kraljevskom hortikulturnom društvu, zarađivao je stotinu funta godišnje. Prije nego što mi je okaljao ugled, ja sam u Covent Gardenu zarađivala tripit više, a dobivala sam i darove.

Drangulije, bižuteriju i nakit. Ukrasne i blještave sitnice. Garderoba mi je bila toliko prepuna cvijeća da mi se kihalo čim bih nogom kročila unutra. Nisam bila velika zvijezda, no imala sam obožavatelje, pratilju i udio od prodaje ulaznica.

Nakon majčine smrti počela sam Robertu i Jane davati novac. Katkad pet funta mjesečno. Robert je sve bilježio kako bi mi mogao vratiti. Imao je oko za uzgoj biljaka. Kad sam jednom ismijala njegovu opsesiju, suludo zanimanje za vrste tla i korijenje, Robert je izvukao novine i pročitao članak o aukciji — o novčanim iznosima isplaćenima za tropsko cvijeće koje je tjedan dana ranije stiglo iz Istočne Indije. Svote su dosegnule tisuće funta.

»Kaučukovac, čaj, šećer, drvo«, nabrajao je, naginjući se preko stola u blagovaonici brojeći na prste. »Sve su to donijeli u London. Duhan, krumpir, kavu, zrnca kaka. Pronaći ću i ja nešto«, mrm-ljao je, »i donijet će mi zaradu.«

Nisam očekivala da mi vrati novac. Tada sam Robertovo trabunjanje smatrala suludim idejama pridošlice iz Škotske. Premda Robert čak nije zadržao naglasak, nego ga je iz dana u dan sve više gubio.

»Neću ja završiti kao Douglas⁷«, zaklinjao se, »lud, sam i siromašan.«

Grickala sam sir na tanjuru. Nisam mogla s Robertom raspravljati o biljkama. Nije imalo smisla, a nije me ni previše zanimalo.

Velikodušnih trideset gvineja godišnje za Henryja, koje smo uspješli izboriti, prvi je novac koji sam u proteklih osamnaest mjeseci donijela u kuću. Robertu i Jane nije bilo lako, znala sam. Kao i u svakom kućanstvu, dodatna zarada dobro dođe. Tako je dar s neba omogućio dadilju, pokrio sve Henryjeve troškove, a s onim što je William nazvao »dugom za proteklih nekoliko mjeseci« Jane je kupila novu kartu za Indiju. Pri Williamovu posjetu, prešutnim je sporazumom odlučeno da sam ja kamen smutnje te da će novac stizati samo ako me sklone s puta. Ako sam i sanjarila da ću neko vrijeme provesti u Londonu, sad su me naglo prenuli iz sna.

⁷ Škotski istraživač i botaničar David Douglas (1799. – 1834.) prema kojem je nazvan rod duglazija iz porodice četinjača. — (nap. prev.)

Filigran je trebao isploviti krajem mjeseca.

Bila sam nemirna i nisam mogla spavati. Bila sam suviše ljuta. Jedne noći, nekoliko dana nakon Williamova posjeta, bilo je kasno i nisam mogla zaspati pa sam posjetila Henryja u dječjoj sobi. Nakon nekog vremena umorila sam se od promatranja pa sam poželjela odrezati krišku kruha i pojesti je sa slasnim *Cookovim* džemom od malina. Odšuljala sam se dolje u kuhinju kao nestašno dijete, bosonoga, u Janeinoj staroj lanenoj spavaćici. Nakon brodoloma nisam kupila nikakvu odjeću te sam imala samo ono što su mi ljubazno posudili na otoku — dobro iznošene stare pariške krpice — i nešto rabljene odjeće iz sestrina ormara.

Pločice su bile hladne na dodir. U kući je bilo sumorno i tiho. Nisu se čuli ni otkucaji sata. Kruh je bio umotan u tkaninu, a dok sam ga odmatala, prestrašila sam se ugledavši Roberta kako crvenih očiju čuču kraj štednjaka. Činio mi se izmoren, mnogo više nego ja. Koža mu je bila blijeda poput noćne košulje koju je nosio preko hlača, a iznad lanenog ovratnika na prsima provirio je čuperak dlaka koji se na svijetloj košulji činio neobično taman.

»Oprosti, Mary«, reče. »Nisam mogao zaspati. Nisam se već danima dobro odmorio.«

Tada mi se učinilo da je kuća poput hladne ljuštore, a mi smo nemirne duše u njoj, duše koje traže svoj mir. Ipak, nisam razumjela zašto se Robert pritajio u mraku.

Kanila sam otvoriti teška stražnja vrata i sjesti na stepenicu dok pojedem. S vremena na vrijeme, činili su to svi u obitelji. Moglo bi se reći da nam je to bio običaj. Te je noći bilo previše oblačno da bi se vidjele zvijezde, a mjesec je bio gotovo pun. Maglovitim je svjetlom obasjavao tmurno nebo.

»Pa«, reče Robert, »možda bismo mogli popiti malo mlijeka?«

Iz smočnice je donio vrč i natočio mlijeko. Odrezala sam dvije kriške kruha i debelo ih namazala. Gurnuvši posuđe preko stola, razmijenili smo namirnice. Bacila sam pogled prema vratima.

»O, svakako«, reče. »Moramo ondje sjesti.«

U vrtu se osjećao povjetarac. Veoma blag, ali predivan. Svjež zrak prodirao je u kuću dok smo jedno do drugoga sjedili na stepenici slušajući kako crkvena zvona otkucavaju tri sata. Odzvanjaju drugačije kada se smrači, a ulice su mirne. Robert se promeškolljio. Na podlaktici je imao mrlju od džema, a kad sam ga upozorila na nju, približio je ruku ustima i posisao slatkoću. Nakon toga, primijetila sam, ostao je svjetloružičast trag na koži.

»Odlazim, Mary«, reče. »Dobio sam ovlaštenje za put.«

Robert me nije pogledao, no nestrpljiv, gotovo bojažljiv smiješak zatirao mu je na usnama. Dobio je svoju priliku. Pretpostavila sam da ga hortikulturno društvo šalje u inozemstvo da prikupi uzorke biljaka. To je već neko vrijeme priželjkivao.

»Kamo ideš?« upitah.

»U Kinu. Po *Camelium Sinesis*. Čajevac.«

»Čovjek bi pomislio da u Kew Gardenu čajevca ima napretek.«

»Ono su indijske biljke čaja, nisu kineske. Uostalom, ne idem u ime Društva«, tiho reče Robert. »Oni putovanje ne plaćaju dodatno, a ono što bih donio ne bi bilo moje. Šalje me Časna Istočnoindijska kompanija⁸, Mary. Sve biljke koje skupim, a nisu na mom nalogu, pripast će meni. Prodat ću ih privatnom rasadniku da dodatno zaradim.«

»Koliko ćeš dugo izbivati?«

Robert se zagledao u zidanu ogradu vrta. »Sigurno više od godinu dana. Možda dvije ili tri. Ako uspijem nešto pronaći, obogatit ćemo se, Mary. A kad je već toliko toga stiglo s Orijenta, teško mi je povjerovati da neću baš ništa otkriti.«

Nije ni taknuo hranu. Držao ju je u ruci. Kada je Robert dobio namještenje u Društvu, činilo se da je dosegnuo vrhunac karijere. Ovo je velik pomak na bolje. Unatoč svim naporima da se uklopi,

⁸ eng. Honourable *East India Company*, britanska kompanija koja se bavila trgovinom na području Istočne Indije, a poslije i Kine. — (nap. prev.)

strahovanju zbog mojih postupaka, Robert se nije predavao. Cijeli je dan provodio na poslu. Nisam imala srca zamjerati mu ovaj uspjeh.

»Čestitam«, rekoh podižući šalicu mlijeka. »Nadam se da ćeš otkriti nešto bez čega Engleska ne može!«

Kucnuli smo se šalicama da nazdravimo, no dok smo pili, u njegovim sam očima zamijetila tračak nesigurnosti. Robert se svim silama trudio uspeti nemilosrdnim stepenicama društvene ljestvice. Činio je sve što su nadređeni tražili — bio je marljiv radnik, ugledan obiteljski čovjek, oštrouman i potplaćen zaposlenik. Sada se otisnuo od Kraljevskog društva i odlučio krenuti svojim putem. Pohod u barbarsku zemlju bit će opasan i težak. Smion je to potхват. Ne čudim se što ne može zaspati.

»Ako mi se što dogodi«, potihlo reče, »završit će na prosjačkom štapu. Gladovat će. Jasno, mogao bih ostati u Društvu, no onda nikada nećemo imati novca da popravimo svoj položaj u društvu, Mary. Želim da djeca sklope dobre brakove.«

Prije nekoliko mjeseci pomislila bih da su takve riječi samo dokaz Robertove očajničke želje za vlastitim uspjehom, no sada, otkako sam rodila Henryja, shvaćam da to govori kao otac. Uostalom, više je odvažnosti pokazao te večeri sjedeći na kuhinjskom podu nego što sam vidjela u deset godina do tada.

»Ti znaš više od svih. Imaš oko za to, imaš osjećaj za biljke zbog kojeg si dovde dogurao i koji će te odvesti još dalje. Kreni svojim putem, kažem ti, Roberte. Koliko poznajem svoju sestru, Jane neće gladovati. To je mudra odluka«, uvjerala sam ga.

Zdušno je zagrizao svoju krišku kruha s džemom.

»Između ostalog, Istočnoindijska kompanija ima poseban fond«, promrmlja. »Za udovice.«

Nakon toga smo utihnuli.

Sljedećeg sam jutra uzela atlas iz dnevne sobe i sjela uz vatru. Zemlje čaja brdovite su i nalaze se daleko od obale. Robert će otputovati još dalje od mene. Prstom sam pratila obrise Madagaskara, najvećeg otoka u Indijskom oceanu. Otok Réunion nalazi se istočno od njega. Prstima sam prešla po tankoj crti obale. Činilo mi se da je

karta premalena za golemo otvoreno more, nepreglednu plažu, tri kilometra do Saint-Denisa koja sam prešla na konju, napola mrtva. Što me čeka u labirintu ulica koje krije majušna crna točka kojom je označena Calcutta i gdje je nestao moj pustolovan duh kad se toliko žestoko opirem njezinim čarima? Za razliku od Roberta, ne želim putovati u neprijateljske krajeve. U Boheu i Hui Chou bijelcima je zabranjeno stupiti. Mene će u Indiji dočekati raširenih ruku.

Ispružila sam dlan preko otvorene stranice, palac sam položila na London, a prste spustila na Calcuttu i Hong Kong. Bit ćemo vrlo daleko jedno od drugoga. Dijelit će nas tjedni putovanja morem. William me više ne voli. S lakoćom me se odrekao kao da je riječ o nekoliko gvineja. Kupio me i platio.

Jane je naručila dva sanduka iz trgovine *Heal's*. Spakirale smo ih zajedno.

»Nisam mislila da ću toliko zavoljeti Henryja«, priznah.

»Ne možeš dobiti sve što poželiš, Mary«, prekori me ona.

Zapravo, nisam imala ništa što sam željela. Ni Williama, ni Henryja, ni život na kazališnim daskama. Imala sam samo dojam da činim ono što se od mene očekuje. Cijeli sam se život tomu opirala.

»Majka je trebala s tobom otići u London«, sjetno reče Jane, kao da bi me to obuzdalo.

Zahihotala sam se. I naša je majka voljela ništariju. Poznavajući nju, vjerojatno bi me ohrabivala.

»Nije to nimalo smiješno«, dobaci Jane. »Sa svime se ophodiš kao da je nevažno. A važno je ako ljudima nanosiš zlo, Mary.«

No prema mome mišljenju, nisam povrijedila nikoga doli sebe pa sam se okanila teme i stala kraj otvorenog prozora. Obožavam miris konja koji me zapuhne kad prolaze. Osjeti se tek na tren. Odzvanjanje potkova i dašak kože koji me uvijek podsjetuje na stajek kraj naše stare kuće, kuće u kojoj smo Jane i ja odrasle.

»Sjećaš li se Townsendove farme?« upitah je. »Otac me jedanput onamo odveo. Dopustio mi je da jašem ponija. Bijeloga.«

Jane se ukipila. Zalupila je poklopac sanduka. Smatrala je da nam je bolje bez njega. Majka se slagala s njom. »Možda nemamo muškarca u kući, ali znamo se snaći same«, običavala je reći. Tada još nisam imala ni osam godina, a Jane je tek napunila deset. Zašto sam mu ja bila draža, nisam znala. Nisam znala ni zašto je bio grub prema Jane — bio je nasilan, premda se toga nisam dobro sjećala. Obiteljske su veze uistinu čudnovate. Sestra me uzela pod okrilje kad bi mi mnogi zalupili vrata pred nosom, no o njemu ipak nije željela razgovarati. Naša nas djeca čine ranjivima. Kao i roditelji, pretpostavljam.

»Lako je tebi«, osorno odbrusi Jane. »Čeka me pakiranje. Moram sve prirediti. Nemam vremena za tvoje tričarije. Dodi.«

Kad je *Regata* potonula, sve sam izgubila — sitne znakove pažnje, ljubavna pisma, knjige i odjeću. Sad kad raspolažemo i s Williamovim novcem, zamjenske predmete koji se mogu kupiti dostavljaju svaki dan, upakirane s vrećicama lavande i kuglicama naftalina. Od Jane sam na dar dobila bilježnicu, umotanu u smeđi papir i poslanu iz Bond Streeta. Kupljene su ukrasne vrpce, rubac kojim ću se ogrnuti za hladnih večeri, Biblija, dvije dnevne haljine iz King Streeta i večernja haljina iz Chandos Streeta — sve što će zatrebati. U Janeinoj i Robertovoj sobi bio je drugi sanduk, isti kao i moj, ali natovaren s manje odjevnih predmeta. Robert je nosio kutiju svoga omiljenog duhana kupljenu kod Edwarda Christyja (»Nitko ne pravi bolju mješavinu«, uvijek se razmetao kad bi izdahnuo dim), knjige iz botanike, zemljovide i knjige koje će čitati na putu (sve su bile o Kinezima). Ponio je i predmete za prodaju — slike Londona i Kraljice za iseljenike koji su se zaželjeli domovine, primjerke tjednika *Punch* i *London Illustrated News*.

Robert je i dalje bio izmoren. Viđala sam ga uglavnom za večerom, ako bi se kući vratio na vrijeme. Odrađivao je otkazni rok u staklenicima u Chiswicku, odlučio je sve što je imao na brizi ostaviti u savršenom stanju. Naš jedini obiteljski izlazak bio je u fotografski atelje u Chelseau deset dana prije odlaska. Uzeli smo dva zgodna fijakera, a dok su konji oprezno kaskali živopisnim ulicama zapadnog Londona, ja sam utonula u sjedalo, obraćajući pozornost samo

kada bismo prošli pokraj velikih reklamnih panoa. Na njima su stajali stari plakati za predstave koje su se već tjednima prikazivale u kazalištima ulice Drury Lane – visoka tamna slova na tankom papiru odmah su zaokupila moju pozornost – *Otelo* i *Zmajev dar* u kazalištu *Theatre Royal*. Pitala sam se tko je u postavi. Helen je primijetila kamo mi je odlutao pogled, vjerojatno je vidjela da su mi oči zasjale, a Jane, koja je sjedila kraj mene, čvrsto je povukla kćer na jastuk kao da je želi obraniti od opasnosti.

U ateljeu je Jane držala Henryja u naručju, Robert je stajao iza nas, a starija djeca sa strane. Na fotografiji se nitko od nas nije smiješio, a Robert je izgledao izmoreno, sepija je samo naglasila njegove podočnjake i obrisu upalih obraza. Barem ćemo imati uspomenu na zadnje trenutke koje smo proveli zajedno.

»Hoćeš li je nositi uz sebe, oče?« upitao Thomas.

»Cijelim putem do Kine«, obeća Robert. »A kad se vratim, toliko ćeš narasti da te neću prepoznati. Bit ćeš visok i besprijeekorno ćeš govoriti latinski.«

Prošlo je tek pet godina od prethodne fotografije. Jane je držala Johna, njihova najstarijeg sina koji je sada na školovanju, a mala Helen sjedila je meni na koljenima. Tog smo dana svi bili veseli. Ja sam tada igrala Kleopatru u *Olympicu* i nisam još poznavala Williama. Kajal kojim sam obrubila oči tog sam ljeta gotovo neprestano nosila. Sasvim se isprao tek nekoliko tjedana kasnije. Davao mi je ozračje tajanstvenosti, dašak zabranjenoga.

U Indiji se žene uljepšavaju kajalom. Kožu ukrašavaju kanom i nanose miris od pitomih zvončića. Hindusi ne jedu životinje. No, ima ondje zlatne tkanine fine poput muslina, a u svakoj je kući toliko slugu koliko u Londonu poslužuje cijelu ulicu. Hindustanski sam učila iz udžbenika kako bih mogla naređivati. »Dodaj mi to. Donesi mi ono.« No nisam željela otići.

Posljednjeg smo jutra Jane i ja zajedno tražile dadilju. Harriet je posao obavljala pjevušeći, iznimno sretna zbog novosti koja će joj umnogome olakšati zaduženja. A i Janeina, pretpostavljam, jer iako

će se uglavnom brinuti za Henryja, djevojka će pomagati i s Helen i s Thomasom. Računajući s Williamovim novcem, Jane je dala oglaš u novine. Ponudila je deset funta godišnje uz stan i hranu, a primile smo više od dvadeset upita.

Na razgovor smo pozvale najrječitije kandidatkinje — dame različitih dobi i radnih iskustava. Jane je ispočetka bila naklonjena starijim ženama, što uštogljenijima. Dakako, sve su imale preporuke, svaka je došla iz neke imućne obitelji koju su snašla teška vremena pa se snalazila kako je najbolje umjela. Ja sam ipak željela smijeh u dječjoj sobi pa sam svaku pitala: »Kakve igre igrate s djecom koja su vam povjerena na brigu?« Žene koje su se dojmile Jane tada su oklijevale. Gubila sam nadu da ćemo se složiti oko izbora, a ipak će Jane živjeti s djevojkom koju odaberemo.

Predzadnji smo razgovor vodile s mlađom djevojkom koja je tek stigla u grad. Zvala se Charlotte. Čim je ona progovorila, a mi čule njezin naglasak, očarala nas je. Charlotte je rodom bila iz gradića ni petnaest kilometara udaljenom od mjesta u kojemu smo Jane i ja odrasle. Toliko smo se poistovjetile s neusiljenom djevojkom starom tek sedamnaest godina da nam se odmah svidjela. Kao dadilja, brinula se o obitelji s dvoje djece u blizini Londona i sa smiješkom dodala: »Mnogo nas je kod kuće. Najstarija sam od osmero djece.« Dobro je poznavala poeziju, to me obradovalo, a najviše se voljela igrati skrivača. Prema Janeinu popisu prioriteta, Charlotte se isticala ozbiljnošću i poštovanjem u komunikaciji, a premda je imala samo jednu preporuku, ta je preporuka bila besprijekorna. Nakon petnaestominutnog razgovora, znale smo da smo pronašle osobu s vrlinama koje smo obje tražile te smo joj ponudile posao.

Charlottein je sanduk stigao kasnije istog poslijepodneva, a djeca su je odmah zavoljela. Jane se potajice radovala što ima još jednu služavku u kući.

»Zvat ćete je dadilja Charlotte«, ponosno je obavijestila Helen i Thomasa.

Učinilo mi se da je lako mogla dodati i »tako da vas čuje što više susjeda«, jer je treća služavka u kući uistinu značila skok na

društvenoj ljestvici, bez obzira na okolnosti zbog kojih je zaposlena. Za nju smo, jasno, naručile odoru, a Jane je Williamu poslala pismo da ga obavijesti što je poduzela. Nisam smogla snage i sama dodati koji redak.

»Strašno ćeš mi nedostajati«, izjavila sam dok smo Jane i ja zajedno spremale posljednji dio prtljage — krpale smo čarape i prišivale dugmad. Najduže razdoblje razdvojenosti bila su ona četiri mjeseca kad sam doživjela brodolom. »Znam da ću biti usamljena.«

»Ne pretjeruj«, prekorila me. »Pisat ćemo si svaki tjedan. U Indiji će ti biti predivno. Sjajno je to mjesto za tebe, Mary.«

Moja je sestra pamučnu košulju podignula do nosa kao da drži veo.

»Pisat ćeš mi o tamnopusitim ljepoticama«, zategnula je tkaninu. »A ja ću pisati o djeci.«

Primijetila sam da je uzdahnula i omirisala košulju prije nego što ju je odložila. Vjerojatno su je sapun i štirka podsjetili na Roberta. Na njegov miris nedjeljom, u čistoj, netom ispeglanoj odjeći. Primivši ga pod ruku, tada bi s njim prošetala ulicom Boltons pa u crkvu. Takvog je muža voljela moja sestra — lijepo uređenog i za pokazivanje u javnosti.

»Eto«, reče, »i tako on odlazi. Rasadnici dobro plaćaju egzotično bilje, a putovanje će donijeti dobru zaradu, zaradit ćemo i na svemu što Robert uspije prodati. Bog će ga vratiti kući i čuvati ga od nedaća.«

Nisam strahovala za Roberta. Ni za sebe. Naposljetku, preživjela sam brodolom tisuću kilometara od Londona pa sam se vratila kući. Međutim, smatram da to nije bilo toliko Božjom zaslugom koliko pukom srećom. A nitko nije mogao poreći da sreća prati cijelu našu obitelj.

»Bit će on dobro«, odgovorih. »Naravno da hoće.«

Kada smo zgotovile sanduke, u salonu smo popile šeri. Robert putuje *Braganzom* koja je iz Portsmoutha isplovljavala za Kinu isti dan kad sam i ja odlazila na put. Jane je dogovorila da do luke

otputujemo zajedno. Jasno, dobro se držala, no u svaku je sobu postavila vaze s ljiljanima. Kuću je prožeo pogrebni miris koji je pristajao njezinu prikrivenom raspoloženju. Možda sam katkad razbjesnila Jane, a možda je čak i dalje mrvicu ljubomorna na mene, no cijeli smo život bile bliske. Ovaj je put nisam ostavljala samo ja, već i njezin suprug.

Robert je te večeri kasno stigao kući. Nismo ga čekale. Kuharica nam je poslala sendviče i pojele smo ih kraj kamina, pržile smo sir na vatri sve dok ne bi nabubrio i rasprsnuo se. Od toga smo ožednjele pa je Jane popila čašicu-dvije više nego inače.

»Sigurno si se u tim trenucima prekrasno osjećala«, zamislila se spuštajući ruke da poravna skute mornarski plave suknje. »Sviđalo ti se? To što ti je William činio?«

Gučnula sam šeri i pustila da malo ishlapi u ustima prije nego što sam progutala. Jane i ja nismo nikada razgovarale o putenim užicima. Ruku na srce, William mi nije bio prvi, a nijedan me ljubavnik nije ispunio neslućenim ushićenjem koje su dame spominjale u garderobama. Izbjegla sam odgovor na pitanje.

»A sviđa li se tebi?«

Pogled je podigla prema sjenama koje su plesale na stropu.

»Volim svoju djecu«, reče, »a srećom ne traje to dugo.«

Iskreno govoreći, Jane s Robertom nikada nisam vidjela ustrepotalu od uzbuđenja. Uopće nisu ostavljali dojam ljubavnika — nisu se izležavali u krevetu cijelo jutro niti zastajkiivali na stepenicama. No ovo je bilo još gore nego što sam naslućivala. Njihov mi se odnos činio suviše hladan.

»William je«, rekoh, »bio grozan ljubavnik. No znam da to može pružiti...«, zastala sam, »veliko zadovoljstvo.«

Moja je sestra uzdahnula. »Prije nego što sam se udala za Roberta, majka me pokušala upozoriti, no teško je to predočiti, zar ne? Rekla je da je to poput kotrljanja nizbrdo. No to je daleko od istine jer zvuči ugodno. Zapravo je sve to tako životinjski. Mislim da se nikada neću naviknuti na to. Muškarac se tada preobrazi, ne ponaša se kao gospodin. Imam sreće što lako zatrudnim pa nema previše posla s time.«

Nisam bila sigurna što reći na to. Robert i Jane su dugo u braku, a imaju samo troje djece. Ako je svaki put brzo zatrudnjela, onda su se kotrljali nizbrdo možda samo nekoliko puta svih ovih godina.

»Dobro mu je krenulo«, osvrnula sam se na Roberta i primila vrč da napunim čaše.

»O, da«, uzdahne. »Bogu hvala.«

Sirota moja draga sestra.

Na dan kad smo napustili London padala je kiša. Kišilo je cijeli dan. Jane je rano ustala i sama se pobrinula da djeca doručkuju i obuku se. Do osam su spremno čekali da se oproste, nervozno stojeći u dnevnom boravku. Nelagodni su to trenuci, čini mi se. Trenuci iščekivanja, vrijeme koje sporo polazi. Robert je održao kratak govor, uputio ih je da budu dobri, rekao da odlazi za dobrobit svih te da ima velika očekivanja od njih kad se vrati. Thomasu je usna zadrhtala. Helen je gledala pred sebe, ne pokazujući osjećaje. Ja nisam ništa rekla, samo sam se uspela do dječje sobe u kojoj je spavao Henry i šutke poljubila njegovu glavicu.

»Čuvaj mi ga«, rekoh dadilji.

»Divan je on dječak, gospođice. Ne brinite se vi za njega«, tješila me glasom punim miline.

Dala sam joj šiling i pojurila dolje. Ne bih smjela otići. Ne bih smjela otići. No eto me, samo što nisam pošla, sestra me ljubi u obraz, ruke joj drhte.

»Ne brini se za Henryja, ja ću ga čuvati«, prošapta. »Ne boj se«, a tada se okrenula i nježno poljubila Roberta — ovlaš ga je taknula usnama, a on je jedva uzvratio. Bilo mi je teško otići. Stajala sam na stepenicama dok me Robert nije primio za ruku i čvrsto poveo prema rubu pločnika.

Kad smo ušli u kočiju, vidjela sam da se Robertova nesigurnost pretvorila u odlučnu pravičnost. U Kraljevskom društvu prema njemu oduvijek su se loše ophodili, činilo mi se — za njih je bio samo siroti vrtlar kojemu su se smilovali. Mnoge su odvažne ljude tako

uništiti. Douglas je riskirao svoj život da iz Kanade donese jele, a sjemenke su trunule u uredima Društva. Umro je bez priznanja za svoja postignuća, kao razdražljiva stara pijanica, napola slijep i lud. Roberta su odabrali za samostalnu ekspediciju.

»Krenuli smo! Krenuli smo!« vedro je uskliknuo čim je kočija krenula. Činilo se kao da ne mari za one koje ostavlja za sobom.

Jane nije pustila ni suzu. Posljednji sam je put vidjela kroz prozor kočije u pokretu. Djeca su već bila na katu. Stajala je sama ispred ulaza u kuću. Činilo mi se da je sve bilo previše suzdržano, da bi joj riječi pomogle da ih je samo mogla izgovoriti. Svi koje volim sada su u onoj bijeloj kući sa štukaturama u ulici Gilston, i Jane se sama o svima brine. Te sam se godine drugi put rastajala s njom promatrajući kako kuća nestaje u daljini. Kad je kočija skrenula lijevo, vidjela sam kako se moja sestra okreće i odlazi kroz vrata, a dugačka joj suknja usporava korak. Brzo je zalupila crna vrata čim je ušla u kuću. A mi smo krenuli naprijed.